

MÕDRIKU MÕIS

Teadaolevaid andmeid on Mõdriku mõis asutatud 1470. aastal. 1583. aastal oli mõis 21 adramaa suurune. 1701. aastal kuulus mõis parun Stakelbergile. XVIII sajandi teisel poolel valdas 16 7/8 adramaa suurust majapidamist oberst V. Kaulbars. 1841. aastal kuulus mõis, kus 1834. aastal oli 223 hinge, maanõunik parun Reinhold August Kaulbarsile.

Kaulbarsidest teab rahvasuupajatada järgmist:

«Juba vanast ajast arvates elutsesid Mõdriku mõisas parun Kaulbarsid. Rootsi ajal mitmed Kaulbarsidest teenisid Rootsi sõjaväes. Kui meie maa Põhja sõja järel Rootsi alt Vene alla sattus, lahkus selleaegne parun Kaulbars Rootsi teenistusest ja astus Vene väkke.

Kuna Kaulbars hakkaja mees olnud, siis ta saanud vürst Menšikovi adjutantiks.

Varsti aga Menšikov kukutati võimult ja saadeti Siberisse. Kaulbars muidugi Siberisse kaasa ei läinud, vaid vaatas, kuidas edasi saaks karjääri teha. Varsti ta määratigi sõjaväeteenistusest tsiviilteenistusse üle: — ta sai keisrikoja salanõunikuks.

Üks Kaulbarsidest võttis Krimmi sõjast osa. Kuna ta oli suur muusika- ja tantsumees, siis ta nimetati keisrikoja tantsumeistriks, millisesse ametisse ta surmani jäi. Ta õpetas tantsima tervet keiserlikku suguvõsa — keisri ja suurvürstide lapsi.

Suvel see Kaulbars elas Mõdrikus, talvel aga Peterburis.

Keisrikoja tantsumeistriks nimetamise ajal parun Kaulbars olnud polkovniku aukraadis. Kuigi ta tubli mees oli, ei läinud tal aga kõigile püüdlustele vaatamata kord kindrali aukraadi saada. Kuid viimaks keiser Aleksander II ajal sai talle see õnn osaks. Lugu sündis järgmiselt: Keisrikojas olnud väga palju kojaneitsisid. Seal oli ka üks kojaneitsi Anastasja Feodosjevna, kes varsti pidi maha saama. Sõbrad andnud parun Kaulbarsile nõu, silma tema peale visata ja teda tähele panna, sest tema läbi võib ta kindraliks saada. Kaulbars võtnud sõbrade nõu kuulda ja lasknud ennast Anastasja Feodosjevna laulatada. Paari päeva pärast antud talle keisrikoja kindrali aukraad.»

1886. aastal oli kindral Kaulbars kui Vene riigi erakorraline saadik Bulgaarias.

Põhjasõja ajal suri sõjategevuse ja katku tagajärjel Mõdriku ja Rägavere mõisas 130 inimest, elama jäi 105, kellel oli 1712. a. 8¼ adramaad maad, 29 hobust, 12 härga ja 16 lehma.

1700. aasta esimesel poolel olid Mõdriku mõisa majutatud Rootsi sõjamehed, keda mõis varustas moonaga (või, liha, munad, leib, raha jne.). XIX sajandi algul kuulus mõisale kaks kõrtsi, kuid 1842. ja 1853. aasta aruanded räägivad ühest Mõdrikus asuvas kõrtsist. Sajandivahetusel (1900. a.) olid kolm jahuveskit (kaks tuule- ja üks vesiveski) ning üks viinavabrik. Kolm aastat hiljem oli tööstuslikest ettevõtetest vaid üks viinavabrik. nõukogude võimu kehtestamisel 1917. a. aga viinavabrik ja saeveski.

600-tiinuse Mõdriku mõisa väljajagamine leidis aset 1. mail 1925. Mõisa süda jäi terveks, sest sinna pidi asutatama vana-dekodu. Hiljem see plaan muudeti, sest leiti otstarbekamana asutada Mõdrikus aia- ja majapidamiskool. Kuidas läks mõisa jagamine ja missuguseid meeleolusid see inimestes tekitas, võime lugeda 1926. aasta 22. jaanuaril ilmunud ajalehest «Virumaa Teataja»:

«Läinud kevadel tuli aga muutus, mis siiski märksa teisiti kujunes, kui seda maasoovijad oleks näinud. Enamus mõisast planeeritud kohtadest oli juba enim eesõigustatud sõduritele ära määratud, nii et ainult neli kohta vallanduskogu poolt välja anti. Kohtade kättesaamisel rentisid suurema osa uutest kruntnikkudest omad kohad kohe välja, üks nendest koguni endisele mõisaomanikule. Missuguse pilguaga kohalikud maahakkajad asja peale vaatavad, on mõistetav. Kuna teistel asunikudel elu siiski enam rahuldav, on see endistel mõisatöölistel eriti kitsapiiriline, keda 2—3 perekonda ühe koha peale paigutati, kus põldu ainult 2—2½ tessatiini tuleb. Et niisugused kohakesed, kus maad veel halvemad soosuvad, perekonda ei toida, on arusaadav, sest kõrvalteenistust kuigi palju ei leida. Nende poolt on ka tihti lootsust endise moonaka elu järel kütüda...»